

11 Het adoptierecht

Wendy Schrama

11.1 Inleiding

In titel 12 van Boek 1 BW is het Nederlandse adoptierecht geregeld. Het adoptierecht is een rechtsgebied dat regels geeft voor het door adoptie ouder en kind van elkaar worden. Het is nauw verwant met het afstammingsrecht, dat regelt van welke ouders een kind afstamt. Adoptie is geen afstamming, maar heeft wel dezelfde gevolgen. Adoptie is een beslissing van de rechter waarbij het kind tot zijn adoptiefouders in een familierechtelijke betrekking in de zin van artikel 1:197 BW komt te staan, terwijl de afstammingsband met zijn eigen ouders wordt geheel doorgesneden.

Adoptierecht bestaat in twee varianten: het adoptierecht dat geldt voor kinderen die in Nederland zijn geboren en die in Nederland geadopteerd worden en het adoptierecht dat geldt voor niet-Nederlandse kinderen die buiten Nederland zijn geboren en die in Nederland worden geadopteerd (internationale adopties, bijvoorbeeld een kindje uit China).

De adoptie zoals die geregeld is in de artikelen 1:227-232 BW heeft alleen betrekking op adopties van in Nederland geboren kinderen binnen de Nederlandse jurisdictie. Het gaat daarbij in de praktijk vooral om eenouderadopties. Daaronder vallen stiefouderadopties (circa 84 in 2011) en partneradopties door meemoeders (circa 351 adopties in 2011). Voor de situatie waarin twee vrouwen samen met een donor een kind kregen, was adoptie tot april 2014 de enige mogelijkheid voor de meemoeder om juridisch moeder te worden van het kind. Deze laatste groep zal waarschijnlijk onder het nieuwe afstammingsrecht kiezen voor ouderschap van rechtswege of erkenning door de meemoeder. Naar verwachting loopt het aantal partneradopties daardoor sterk terug, maar zeker is dat niet, omdat adoptie mogelijk voordelen heeft boven afstamming. Daarnaast vinden jaarlijks zo'n 34 andere adopties van kinderen in Nederland plaats. Het voorgaande houdt in dat de adoptieregels uit het BW een vrij klein bereik hebben.

Voor adopties van kinderen uit het buitenland bestaat internationale regelgeving, namelijk het Haags Adoptieverdrag. Daarnaast regelt de Wet Opnemning Buiten-

landse Pleegkinderen ter Adoptie (Wobka) de Nederlandse regelgeving voor deze adopties. Het aantal kinderen dat uit het buitenland geadopteerd wordt, fluctueert sterk door de jaren heen.¹ In de laatste jaren bedraagt het aantal kinderen rond de 500 tot 600 per jaar.² Deze adopties vallen dus niet onder Boek 1 BW en komen hierna niet aan de orde.

11.2 Kenmerken en beginselen

Een kenmerk van het adoptierecht is dat het dwingend recht is. Partijen kunnen dit recht niet omzeilen door onderling afwijkende afspraken te maken. Dat het niet ter vrije bepaling van partijen staat, is mede om het belang van het kind te beschermen. Het belang van het kind is een leidend, zij het vaak impliciet, beginsel binnen het adoptierecht. Adoptie was oorspronkelijk, bij de invoering ervan in 1956 in het BW, bedoeld als een maatregel van kindbescherming (zie par. 11.3). Verschillende voorwaarden voor adoptie zijn ingegeven door het doel het belang van het kind te beschermen. Gelet op het belang van het kind en de bescherming van het gezinsleven met de ouders, gewaarborgd door artikel 8 EVRM, kan de band tussen het kind en de eigen ouders niet makkelijk worden doorgesneden.³ De beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit spelen daarbij een rol.⁴ De verplichte tussenkomst van de rechter doet recht aan deze beginselen en artikel 8 EVRM. De gang naar de rechter biedt de mogelijkheid om waarborgen te bieden en vereisten te stellen aan adoptie, hetgeen de kans op een zorgvuldige belangenafweging bevordert. Ook biedt het de mogelijkheid tot een onafhankelijke toetsing aan de feiten en omstandigheden van ieder afzonderlijk geval.

11.3 Belangrijke ontwikkelingen

Adoptie is in het Nederlandse wetboek een relatief jonge rechtsfiguur, maar adoptie als maatschappelijk en juridisch verschijnsel heeft een zeer lange geschiedenis.⁵ In het Nederlandse BW werd het in 1956 opgenomen, oorspronkelijk als een maatregel om kinderen die geen ouders hadden of niet door hun ouders konden worden verzorgd ouders te geven, dus een kindbeschermingsmaatregel. Gaandeweg is de

1 R. Hoksbergen, Vijftig jaar adoptie in Nederland, Een historisch-statistische beschouwing, te raadplegen via: www.vijfeeuwenmigratie.nl/sites/default/files/bronnen/VIJFTIG%20JAAR%20ADOPTIE.pdf.

2 CBS: statline databank: www.statline.cbs.nl.

3 M.J.C. Koens, Groene Serie Personen- en familierecht, aantek. 6 bij art. 227.

4 Het beginsel van proportionaliteit houdt in dat sprake dient te zijn van evenredigheid tussen het doel en het middel. In de context van adoptie dient bijvoorbeeld de inbreuk door de overheid niet groter te zijn dan nodig is om het middel (kinderbescherming) te realiseren. Het subsidiariteitsbeginsel heeft betrekking op de vraag of dit middel het meest passende middel is om het beoogde doel te realiseren. Ten aanzien van adoptie heeft het onder meer betrekking op de vraag of het doel van kindbescherming op een andere wijze dan adoptie geregeld zou kunnen worden, of op een minder belastende manier.

5 M.J.C. Koens, Groene Serie Personen- en familierecht, aantek. 1 bij titel 12 BW.

maatschappelijke betekenis van adoptie deels veranderd in een maatregel om kinderloze volwassenen (juridische) kinderen te geven.⁶ Die ontwikkeling vertaalt zich ook in de wetgeving die sinds de jaren tachtig en met name in de laatste vijftien jaar, ingrijpend is gewijzigd. De algemene trend daarbij is een ontwikkeling naar een verruiming en versoepeling van de vereisten voor adoptie.⁷ Zo werd in 1998 het vereiste dat alleen gehuwde ouders mochten adopteren losgelaten en werd anderzijds eenpersoonsadoptie mogelijk.⁸ In 2001 werd adoptie door paren van gelijk geslacht toegestaan,⁹ terwijl in 2009 de wetgeving versoepeld is voor met name lesbische paren bij wie de meemoeder het kind van de geboortemoeder wilde adopteren.¹⁰

11.4 De rechtsgevolgen van adoptie

Adoptie leidt tot het ontstaan van een familierechtelijke betrekking tussen het kind, zijn ouders en diens bloedverwanten (art. 1:197 BW). Moeder van een kind is de vrouw die het kind geadopteerd heeft (art. 1:198 lid 1 onder e BW) en vader is de man die het kind geadopteerd heeft (art. 1:198 onder e BW). Door de (fictieve) afstamming krijgt het kind dus een rechtsbetrekking tot zijn moeder en vader, broers en zussen, oma's en opa's, ooms en tantes, enzovoort. De banden met de oorspronkelijke ouders (en dus de hele familie aan beide zijden) worden doorgesneden. Dit noemt men de sterke adoptie. In andere rechtsstelsels bestaat ook de zwakke adoptie, waarbij de banden met de oorspronkelijke ouders niet of niet helemaal verbroken worden.

Alle rechtsgevolgen van het zijn van ouder en kind, die bij het afstammingsrecht aan de orde zijn gekomen, zijn ook na adoptie van toepassing. Dat geldt voor de gevolgen binnen en buiten Boek 1 BW. De ouders worden onderhoudsplichtig, er is een speciale regeling voor het naamrecht, het kind wordt erfgenaam van de adoptiefouders, kan via hen de Nederlandse nationaliteit verkrijgen, enzovoort.

11.5 Verhouding tot andere rechtsgebieden

Adoptierecht en afstammingsrecht zijn nauw verwant: in beide gevallen ontstaat een familierechtelijke betrekking tussen ouders en kind (en verdere familie). Kinderen en ouders komen dus door het adoptie- en afstammingsrecht in een juridische ouder-kindrelatie te staan, met alle gevolgen die daaraan in het recht verbonden zijn. Hoewel de route dus een andere is, is het resultaat hetzelfde.

Gezag is te onderscheiden van adoptie (en afstamming): het is een rechtsverhouding tussen gezagshouder en het minderjarige kind en is zowel qua duur als inhoud veel beperkter dan het ouderschap.

6 M.J.C. Koens, Groene Serie Personen- en familierecht, aantek. 1 bij titel 12 BW.

7 M.J.C. Koens, Groene Serie Personen- en familierecht, aantek. 2 bij titel 12 BW.

8 Wet van 24 december 1997, Stb. 772.

9 Wet van 21 december 2000, Stb. 10.

10 Wet van 24 oktober 2008, Stb. 425.

11.6 Internationaal recht

Adoptie heeft verschillende mensenrechtelijke dimensies, zowel voor het kind en de ouders als voor de adoptiefouders. Adoptie maakt een ingrijpende inbreuk op het recht op respect voor het familie- en gezinsleven van de oorspronkelijke ouders en het kind. Artikel 8 EVRM is daarmee een belangrijk recht in deze context.¹¹ Daar past dus een uitermate grote zorgvuldigheid bij met een rechterlijke toetsing aan wettelijke normen.¹²

Op grond van artikel 8 EVRM worden bepaalde voorwaarden voor adoptie soms buiten toepassing gelaten. Aan de kant van de adoptiefouders kan uit artikel 8 EVRM geen recht om te mogen adopteren worden afgeleid.¹³ Indien echter de mogelijkheid van adoptie in het leven is geroepen, mag dit recht niet discriminatoir worden toegepast.¹⁴ Ook de artikelen 3 en 21 IVRK kunnen bij adoptieverzoeken een rol spelen.¹⁵ Zoals al vermeld, speelt het Haags Adoptieverdrag een grote rol bij adopties over de grenzen van een jurisdictie heen.

11.7 Voorwaarden voor adoptie

11.7.1 Algemene aspecten

De artikelen 1:227 en 228 BW bevatten, zij het enigszins rommelig, de voorwaarden voor adoptie. Het komt gelukkig weinig voor dat een kind in Nederland (ter adoptie) wordt afgestaan.¹⁶ In sommige gevallen kan of wil de moeder niet voor het kind zorgen en in andere gevallen is het een bewuste keuze dat de draagmoeder het kind afstaat aan de wensouders. Na afstand door de (draag)moeder geldt een zware procedure die met de nodige waarborgen omkleed is. In de procedure speelt de Raad voor de Kinderbescherming een belangrijke rol. De Raad voert een gezinsonderzoek uit bij de aspirant-adoptiefouders en geeft de rechter een advies over een verzoek tot adoptie.

11 Voor een voorbeeld waarin juist met het oog op de bescherming van het recht op gezinsleven van de aspirant-adoptiefouder en het kind een succesvol beroep op art. 8 EVRM werd gedaan: zie Hof Amsterdam 13 april 1995, RN 1995. Zie ook: EHRM 22 januari 2008, nr. 43546/02 (E.B. t. Frankrijk).

12 EHRM 26 mei 1994, Series A, vol. 290 (Keegan t. Nederland), NJ 1995, 247 m.nt. JdB waar het kind van een ongehuwde verwekker (die niet de juridische vader was) zonder zijn medeweten en toestemming ter adoptie werd geplaatst, hetgeen het EHRM als een schending van art. 8 EVRM aanmerkte.

13 EHRM 26 februari 2002, NJ 2002, 553 (Fretté t. Frankrijk).

14 EHRM 22 januari 2008, nr. 43546/02 (E.B. t. Frankrijk).

15 Rb. Leeuwarden 9 februari 2005, ECLI:NL:RBL:2005:AS9135.

16 Zie in deze context: M. de Jong-De Kruijff en M. Vonk, Het vondelingenluikje, *Sympathiek bedoeld*, maar een ontoereikende oplossing voor moeder en kind, AA 2013 (2), pp. 110-113.

11.7.2 Samenwoon- en verzorgingstermijnen

Artikel 1:227 BW stelt voorwaarden aan de kring van personen die kunnen adopteren: dat kunnen twee personen samen zijn, die het kind allebei adopteren of één persoon alleen.

In het eerste geval geldt, net als binnen het afstammingsrecht, dat er tussen de twee ouders geen huwelijksbeletsel mag bestaan. Met andere woorden: de aanstaande ouders mogen niet te nauw verwant zijn aan elkaar. Verder heeft de wetgever het verstandig geoordeeld dat die twee personen in ieder geval drie jaar moeten hebben samengeleefd voordat zij het verzoek mogen indienen.¹⁷ Het type relatie waarin ze samenwonen, is niet relevant; of ze nu getrouwd zijn, een geregistreerd partnerschap hebben of ongehuwd samenwonen, maakt dus niet uit. Sinds 2001 is ook niet relevant meer of de twee adoptieouders van verschillend of gelijk geslacht zijn.¹⁸

Naast deze voorwaarde geldt dat de twee aspirant-adoptiefouders het kind ten minste een jaar verzorgd en opgevoed dienen te hebben (art. 1:228 lid 1 onder f BW).¹⁹ Deze verzorgingstermijn kan in het licht van het belang van het kind worden gezien. In deze gevallen wordt het kind na een beslissing van de rechter eerst als pleegkind bij de aspirant-adoptiefouders geplaatst.

Een kindje wordt vlak na de geboorte ter adoptie afgestaan. Frans en Monique, die sinds een jaar een geregistreerd partnerschap hebben en vier jaar samenwonen, hebben inmiddels enkele jaren op de wachtlijst voor adoptie gestaan. Het kindje wordt na een beslissing van de rechter als pleegkind bij hen geplaatst. Indien Frans en Monique het kindje samen willen adopteren, moeten zij drie jaar samenwonen (hetgeen in casu het geval is) en dienen ze al een jaar voor het kindje gezorgd te hebben. In dat jaar kunnen de oorspronkelijke ouders nog van gedachten veranderen (zie hierna par. 11.9 over tegenspraak).

Gaat het om eenouderadoptie, dan zijn de vereisten afhankelijk van de vraag of het kind binnen of buiten de relatie is geboren en of er sprake is van stiefouder- of partneradoptie dan wel een eenouderadoptie door een 'vreemde'. De term 'binnen de relatie van de adoptant en die ouder' is niet nader wettelijk ingevuld. Bedoeld wordt dat het kind tijdens de relatie wordt geboren uit een van de partners. Bij een paar van twee mannen is daar nooit sprake van, omdat mannen zelf geen kinderen kunnen baren. Bij twee vrouwen kan dat, net als bij een man-vrouw stel, wel. Wordt het kind binnen de relatie geboren, dan gelden bijzondere regels die de lat voor adoptie minder hoog leggen. Het idee daarachter is dat in deze gevallen, als er geen vader is die een rol wil spelen als ouder, het in het belang van het kind is om

17 Een voorwaarde waarmee beoogd wordt het belang van het kind te waarborgen.

18 Zie de uitspraak van de Hoge Raad (HR 5 september 1997, NJ 1998, 686 m.nt. JdB waarin beslist werd dat adoptie door een paar van gelijk geslacht niet mogelijk was naar het toen geldende recht.

19 Hof Den Bosch 16 oktober 2012, ECLI:NL:GHSHE:2012:BY1167, waar het hof de vraag ontkennend beantwoordde of voldaan was aan de eenjaarverzorgingstermijn ingeval pleegouders onder verantwoordelijkheid van Bureau Jeugdzorg als weekendpleegouders voor het kind zorgden.

de drempel voor adoptie zo laag mogelijk te houden. Er geldt in afwijking van de hoofdregel geen samenwoon- en verzorgingstermijn. Van belang is dat deze regels in de praktijk vooral voor twee vrouwen bedoeld waren. Weliswaar kunnen ook een man en vrouw een kind krijgen met kunstmatige donorinseminatie, maar in dat geval kan de man het kind erkennen. Erkenning is veel simpeler en goedkoper en er is geen gang naar de rechter voor nodig, dus de uitzondering op verzorgingstermijn speelde in de praktijk alleen voor twee vrouwen die als stel samen een kind kregen. Met de aanpassing van het afstammingsrecht in 2014 kan ook de vrouwelijke partner van de geboortemoeder het kind erkennen. Ook dan is adoptie niet nodig. De verwachting is dan ook dat het aantal eenouderadopties door vrouwen zal afnemen, al moet dat worden afgewacht, omdat er op internationaal vlak mogelijk voordelen van adoptie boven erkenning zijn.

Gaat het om eenouderadoptie van een kind dat uit een eerdere relatie is geboren, dan geldt de normale regeling met een samenwoon- en verzorgingstermijn. Betreft het tot slot een eenouderadoptie door een 'vreemde', dan geldt alleen een verzorgingstermijn.

Max heeft een dochter uit een eerdere relatie. De moeder speelt geen rol in het leven van de dochter. Max leert Ilse kennen en na een aantal jaren wil Ilse zijn dochter adopteren (stiefouderadoptie). Als voorwaarden gelden dan een samenwoontermijn van drie jaar (art. 1:227 lid 2 tweede zin BW) en een verzorgingstermijn van één jaar (art. 1:228 lid 1 onder f BW). Wordt het verzoek toegewezen, dan blijft Max de vader en wordt Ilse door de partneradoptie de moeder (art. 1:229 lid 3 BW).

Janice en Marcella hebben een samenwoonrelatie van een jaar en maken samen met een bekende donor afspraken over het krijgen van een kind. Janice bevalt van een zoon. De bekende donor heeft omgang met de zoon, maar is geen juridisch vader (en wil dat ook niet worden). Marcella wil de zoon van Janice adopteren. Nu Marcella de levensgezel is van Janice en het kind is geboren binnen de relatie van Janice en Marcella, geldt er geen samenwoontermijn (art. 1:227 lid 2 laatste zin BW) en geen verzorgingstermijn (art. 1:228 lid 3 BW). In dit geval zouden er geen problemen zijn met de samenwoon- en verzorgingstermijn. Ook hier blijft de band met Janice intact en komt er een familierechtelijke betrekking met Marcella tot stand door de adoptie. De zoon heeft dan twee juridische moeders.

11.7.3 Het kennelijk belang van het kind

Het adoptieverzoek wordt alleen toegewezen, indien de adoptie in het kennelijk belang van het kind is (art. 1:227 lid 3 BW). Daarnaast moet op het moment van het verzoek vaststaan en voor de toekomst redelijkerwijs te voorzien zijn dat het kind niets meer van zijn ouder(s) in de hoedanigheid van ouder te verwachten heeft (art. 1:227 lid 3 tweede zin BW).²⁰

Het is niet eenvoudig om vast te stellen of adoptie in het kennelijk belang van het kind is. De Raad voor de Kinderbescherming speelt in dit opzicht een belangrijke

20 Hiermee komt dus het belang van het kind als leidend beginsel tot uitdrukking en blijkt dat adoptie pas aan de orde is als van de eigen ouders niets meer te verwachten is.

rol door onderzoek te doen naar de situatie van het kind, de ouders en de verzoekers. De Raad rapporteert hierover aan de rechter, maar de rechter neemt onafhankelijk een beslissing. Uiteenlopende factoren kunnen bij de beoordeling een rol spelen, zoals de feitelijke verzorging en opvoeding van het kind bij de eigen ouder(s), de opvoedsituatie bij de pleegouders en de contacten met de biologische ouder(s).²¹

In het kader van de versoepeling van de wetgeving om ouderschap voor vrouwenparen²² eenvoudiger te maken, is een afzonderlijke regeling met betrekking tot het kennelijk belang van het kind geformuleerd in artikel 1:227 lid 4 BW. Deze uitzondering op de hoofdregel is alleen van toepassing op die gevallen waarin twee vrouwen besloten hebben tot het inschakelen van een onbekende donor en een van de moeders via een kunstmatige donorbevruchting een kind heeft gekregen. In dat geval wordt het adoptieverzoek toegewezen, tenzij de adoptie niet in het kennelijk belang van het kind is.²³ De maatstaf is voor deze verzoeken dus omgekeerd en het doel is dat de adoptie makkelijker kan worden toegewezen.

De voorwaarde dat het kind niets meer te verwachten heeft van zijn ouders als ouders heeft betrekking op het nemen van verantwoordelijkheid door de ouders voor de opvoeding en verzorging van het kind. Het feit dat er contact is met de ouders hoeft niet in de weg te staan aan toewijzing van het verzoek. Het gaat erom of de ouders de *rol van ouder* kunnen en willen vervullen. Daarin kan ook nog op een later moment verandering komen, als er nu niet of nauwelijks sprake is een ouder-kindrelatie.²⁴

Waar Boek 1 BW normaal gesproken de term 'ouder' uitsluitend gebruikt voor juridische ouder(s), is dat begrip onder invloed van de rechtspraak en artikel 8 EVRM verruimd in deze bepaling.²⁵ Zowel de verwekker als een donor, die allebei geen juridisch ouder zijn, kunnen hiertoe gerekend worden, onder de voorwaarde

-
- 21 M.J.C. Koens, Groene Serie Personen- en familierecht, aantek. 5 bij art. 227.
- 22 Ook hier veronderstelt de wetgever dat man-vrouwparen die gebruik maken van kunstmatige donorinseminatie, zullen kiezen voor het afstammingsrecht (bijv. erkenning door de man). Dit kunnen vrouwenparen sinds 1 april onder bepaalde voorwaarden ook doen.
- 23 Mits tijdig een verklaring van de Stichting Donorgegevens over de kunstmatige bevruchting met sperma van een onbekende donor is overgelegd.
- 24 Een voorbeeld uit de Kamerstukken I 2000-2001, 26 673, nr. 93a, p. 5: van een aan hard drugs verslaafde moeder die niet succesvol is afgekickt en van wie het kind een lange periode in een pleeggezin verblijft, zonder dat hulpverlening ertoe leidt dat de moeder betrokken raakt bij het kind en de opvoeding, zal in de toekomst, voor zover te voorzien, als ouder niet veel verwacht kunnen worden: M.J.C. Koens, Groene Serie Personen- en familierecht, Deventer: Kluwer 2014, aantek. 6 bij art. 227.
- 25 Vgl. ook Kamerstukken II 1998-1999, 26 673, nr. 3.

dat zij *family life* met het kind hebben.²⁶ Dat houdt in dat als het kind van hem als ouder nog iets te verwachten heeft, dit aan adoptie in de weg kan staan.

Los hiervan is het praktisch dat als twee vrouwen gebruikgemaakt hebben van een bekende donor en hij instemt met de adoptie, hij een afstandsverklaring ondertekent waarin hij verklaart dat het kind niets van hem als ouder te verwachten heeft. Die wordt bij het verzoekschrift overgelegd en door de rechter meegenomen in zijn oordeel.

11.7.4 Andere voorwaarden

Daarnaast bevat artikel 1:228 BW nog een aantal voorwaarden voor adoptie die voor alle adopties gelden (dus ongeacht of het een- of tweepersoonsadoptie betreft). Een belangrijk vereiste is dat de ouders en het kind van 12 jaar of ouder het verzoek niet tegenspreken (art. 1:228 lid 1 onder a en onder d BW). Als het kind van 12 jaar of ouder niet instemt met het verzoek, kan de rechter het verzoek niet toewijzen. Ook als een kind jonger dan 12 jaar bezwaren heeft tegen toewijzing van het verzoek, kan de rechter daaraan gewicht toekennen, als blijkt dat het kind in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen. Als het jonge kind bezwaren heeft, kan de rechter oordelen dat de adoptie niet in het kennelijk belang van het kind is. Het is belangrijk dat de wet een regeling op dit punt bevat, maar in de praktijk zijn adoptiekinderen veelal jong, zodat dit vereiste geen rol speelt.

Als een of beide ouders niet instemt met het verzoek, rijst de vraag of de rechter aan de tegenspraak voorbij mag gaan. Vanuit artikel 8 EVRM bezien, is dit een belangrijk punt, omdat door adoptie de banden met de ouders voorgoed worden doorgesneden en daarmee dus een ingrijpende inbreuk op het recht op *family life* wordt gemaakt.²⁷ Toch is dat in een limitatief aantal gevallen toegestaan door de wet.²⁸ Het gaat daarbij om de situatie waarin van een echte ouderband geen sprake is of waarin de ouder ernstig is tekortgeschoten in zijn taak als ouder. In het eerste geval gaat het om een ouder en kind die niet of nauwelijks in gezinsverband hebben samengeleefd.²⁹ In het tweede geval kan aan de tegenspraak voorbij worden gegaan als de ouder het gezag over het kind heeft misbruikt of de verzorging en

26 HR 21 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU9726. Een moeilijkheid kan zijn dat er van *family life* tussen de vader en het kind geen sprake is, omdat de vader en moeder gescheiden zijn voor de geboorte (of nooit een relatie hadden). In dat geval is nog wel denkbaar dat sprake is van een schending van het recht op *private life* uit art. 8 EVRM: zie EHRM 12 februari 2013, nr. 48494/06 (Krisztian Barnabas Tóth t. Hongarije).

27 EHRM 26 mei 1994, Series A, vol. 290 (Keegan t. Nederland), NJ 1995, 247 m.nt. JdB.

28 Overigens kan buiten deze gevallen wel sprake zijn van misbruik van de bevoegdheid tot tegenspraak door de ouder: zie HR 25 februari 1994, NJ 1994, 438.

29 De uitspraak van het Hof Amsterdam 7 juli 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:2800 laat zien dat ook bij een minimale gezinsband niet aan de tegenspraak van een ouder voorbij mag worden gegaan.

opvoeding van het kind op grove wijze heeft verwaarloosd³⁰ of indien de ouder onherroepelijk is veroordeeld voor een aantal ernstige misdrijven door hem jegens het kind gepleegd. Is geen van deze situaties aan de orde, dan zal het verzoek tot adoptie moeten worden afgewezen.

Ook hier kan de vraag gesteld worden wie onder de term 'ouder' begrepen moet worden. In ieder geval behoren de juridische ouders tot deze kring, maar waarschijnlijk ook bepaalde niet-juridische, biologische ouders die *family life* met het kind hebben.³¹

Daarnaast geldt nog een aantal andere vereisten. Het kind dient minderjarig te zijn³² (art. 1:228 lid 1 onder a BW) en daarnaast dient er ten minste 18 jaar leeftijdsverschil te zijn tussen de adoptiefouder(s) en het kind. Daarmee is beoogd om zo veel mogelijk aansluiting te zoeken bij de 'gewone' situatie waarin ouders kinderen krijgen. Er is geen maximumleeftijd voor de adoptiefouders, al kan een zeer hoge leeftijd van een adoptiefouder een rol spelen bij de afweging of de adoptie in het belang van het kind is. Als de moeder van het kind jonger is dan 16 jaar, mag haar kind niet geadopteerd worden (art. 1:228 lid 1 onder e BW).

Niet toegestaan is adoptie door een grootouder (art. 1:228 lid 1 onder b BW). Dit zou namelijk tot identiteitsverwarring bij het kind kunnen leiden. De ouder mag niet langer het gezag over het kind hebben, behalve als het gaat om partneradoptie (art. 1:228 lid 1 onder g BW). Dan mag de ouder alleen of samen met zijn echtgenoot, geregistreerde partner of levensgezel gezag hebben (en dus niet met een ander).

11.8 Gevolgen van adoptie

Indien de rechter een verzoek tot adoptie toewijst, komt het kind tot de adoptiefouder(s) en hun bloedverwanten in een familierechtelijke betrekking tot elkaar te staan, aldus artikel 1:229 lid 1 BW. De familierechtelijke betrekking met de oorspronkelijke ouder(s) wordt verbroken (art. 1:229 lid 2 BW). Daarop bestaat een uitzondering voor partneradoptie: in dat geval blijft de familierechtelijke band met de ouder bestaan en ontstaat een familierechtelijke betrekking met zijn partner (art. 1:229 lid 3 BW). Artikel 1:198 en 1:199 BW bepalen dat een persoon die een kind adopteert, vader of moeder van dat kind is.

Als de adoptiefouders getrouwd zijn of een geregistreerd partnerschap hebben, verkrijgen ze van rechtswege gezamenlijk gezag bij de adoptie. Zijn ze dat niet, dan

30 Hof Arnhem-Leeuwarden 1 oktober 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:7334, waar een beroep op verwaarlozing niet werd gehonoreerd en de stiefvader aldus, gelet op de tegenspraak van de vader, het kind niet kon adopteren.

31 Kamerstukken II 1995-1996, 24 649, nr. 3, p. 15-16.

32 De ratio daarvoor is te vinden in adoptie als kindbeschermingsmaatregel. In de rechtspraak komt een enkele uitzondering voor met een beroep op de bescherming van het familieleven tussen de stiefvader en de stiefzoon: Hof Den Bosch 21 juli 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BR2746.

oefenen ze toch van rechtswege door de adoptie gezamenlijk gezag uit (art. 1:229 lid 4 BW).

Adoptie kan ook plaatsvinden als er nog contact is met de oorspronkelijke ouders. In dat geval kan de rechter op verzoek bepalen dat het kind en zijn ouders gerechtigd blijven tot contact (art. 1:229 lid 5 BW).

Adoptie geldt vanaf de dag waarop de toewijzende beschikking in kracht van gewijsde is gegaan (art. 1:230 lid 1 BW), maar voor de situatie waarin twee vrouwen³³ een kind krijgen tijdens hun relatie en het verzoek voor de geboorte is ingediend, werkt de adoptiebeschikking terug tot de geboorte van het kind (art. 1:230 lid 2 BW). Wordt het verzoek in die situatie binnen zes maanden na de geboorte ingediend, dan werkt de beschikking terug tot de indiening van het verzoekschrift.

11.9 Herroeping van adoptie en de gevolgen

Bij de regeling van het afstammingsrecht is voorzien in zowel het vestigen als het verbreken van een familierechtelijke betrekking. Bij adoptie geeft de wet ook een beperkte mogelijkheid om de adoptie ongedaan te maken. Alleen het kind heeft die mogelijkheid en de maatstaf is of de herroeping in het kennelijk belang van de geadopteerde is en de rechter van de redelijkheid van het verzoek is overtuigd (art. 1:231 BW). Een verzoek moet worden ingediend in de periode waarin de geadopteerde 20 jaar is tot hij maximaal 23 jaar is. Herroeping komt weinig voor. In de lagere rechtspraak wordt niet altijd strikt de hand gehouden aan de termijn voor indiening van het verzoek.³⁴

11.10 Vragen voor de toekomst

Ongewenste kinderloosheid is tegenwoordig een groter probleem dan het vinden van ouders voor kinderen. Adoptie is stapsgewijs geëvolueerd met die maatschappelijke ontwikkelingen. Gelukkig zijn er maar weinig kinderen die in Nederland worden afgestaan door hun ouders. Nu het afstammingsrecht gewijzigd is en ook de meemoeder via het afstammingsrecht op eenvoudige wijze moeder kan worden, neemt het belang van adoptie getalsmatig verder af. Verder zijn er op korte termijn geen grote veranderingen te verwachten.

11.11 Literatuur

M.J.C. Koens, Groene Serie Personen- en familierecht (losbl.), Deventer: Kluwer 2014 (titel 12 adoptie).

33 Twee mannen kunnen samen geen kind krijgen.

34 Rb. Alkmaar 20 oktober 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BQ6551; Rb. Den Haag 5 oktober 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BT8475.